

ROMÁN

SILVIA VACULÍKOVÁ

Ja, cestovateľka

Silvia Vaculíková

Ja, cestovateľka

Obsah

I. Čína

Fotografická výhra v Číne	7
Trapasy a kultúrne rozdiely	11
Stretnutie s taoistickým duchovnom	13
Slávnostná ceremónia	18
Pulzujúci Peking	23
Pravá pekinská kačica	25
Spoznávanie Pekingu	29
Tradičná čínska medicína	32
Čínska opera	35
Krátka zastávka v Si-ane	37
Terakotová armáda	38
Regresná terapia u novodobého čarodejníka	41
Tibetská Lhasa	46
Bájna Šangri-la	51
Na diskotéke v Lhase	52
Stretnutie s potkanmi a návšteva vidieka	54
Oboznámenie sa s prétmi v kláštore Sera	57
Mníšske debaty	63
Nebeské pohreby	66

II. Indonézia – ostrov Bali

Bali – ostrov bohov, démonov a cibetkovej kávy	75
Spoznávanie balijského hinduizmu	80
Veselý veľký pohreb	88
A je tu pohreb	97
Kultúrny večer so spomienkami na Afriku	102
Jedinečný kecak – ohňový tanec	112
Hinduistický chrám Pura Tirta Empul – plný mytológie	115

III. Slovensko – Nižná Myšľa

Nižná Myšľa a kult doby bronzovej	123
Desivé vidiny	132
Precitnutie	139

IV. Brazília

Cesta do Brazílie	143
Zoznámenie sa s Riom de Janeiro	147
Candomblé – krvavé náboženstvo a macumba	152
Brazílske churrasco, capoeira a svojrázna východniarka	158
Diskotéka Help	163
Slovenskí turisti v Brazílii	168
Magická Amazónia	177

V. Filipíny

Šibačka na filipínsky spôsob	195
Ukrižovanie Rumena	199
Banaue – ryžové terasy a ľudia kmeňa Ifugao	202
Bontoc a hororové pohrebné rituály	211
Rehoľná sestra Renáta	216
Pohrebná jaskyňa, visiace rakvy a Údolie ozvien	222
Baguio a jeho ohňová múmia	228
Kohútie zápasy	238

VI. Slovensko – Ludrová

Gotický zázrak Liptova – kostolík v Ludrovej	247
Všade dobre, tak prečo necestovať	257

Slovníček cudzích výrazov a ich výslovnosť	260
---	-----

Podakovanie	262
--------------------	-----

Epilóg	263
---------------	-----

Motto: Máme čas na život a miesto na smrť.

Fotografická výhra v Číne

Obyčajne, keď s Martinom dostaneme pozvanie na nejakú spoločenskú akciu, prideme na ňu na poslednú chvíľu. Príčinou nie je moja dlhotrvajúca úprava zovňajška ani zápchy na cestách, ale nepochopiteľný vnútorný pokoj a nedochvilnosť môjho manžela. Už roky ho neviem donútiť prísť niekam včas a na dohodnutý termín. Často sa kvôli tejto jeho povahovej čрте dostávame do nepríjemných situácií, z ktorých som ja otrávená, ale on stále v pohode. Ani vo vstupnej hale hotela Beijing Landmark Towers v čínskom Pekingu, vzdialeného viac ako 7 400 kilometrov vzdušnou čiarou od Slovenska, to nebolo inak.

V hoteli priamo pri vchode do Červeného salóna víтали všetkých hostí miestne hostesky. Medzi osobnosťami, pozvanými na každoročnú fotografickú a spoločenskú udalosť roka, sme sa ocitli aj my – môj manžel a ja. Alebo skôr ja a môj spoločník, lebo ja som bola tou hlavnou a dôležitou osobou napísanou na pozvánke. Kvôli Martinovmu meškaniu sme dobehli ako obyčajne na poslednú chvíľu. Už tam na nás čakala nervózna hosteska, veľmi pekná mladá Číňanka. Moja prvá myšlienka pri pohľade na ňu bola, že v ľudnatých krajinách sa pekné dievčatá

hľadajú asi oveľa ľahšie ako u nás – v malých štátoch. Pri počte obyvateľov Číny, ktorých žije v krajine asi miliarda, by nemal byť problém nájsť niekoľko krások na recepciu. Bol to len okamih zamyslenia, lebo v priebehu minúty sme už obaja – Martin aj ja – stáli zadýchaní pri hosteskinom pulte. Jej úlohou bolo upozorniť hostí, aby sa podpísali do pamätnej knihy, pripnúť fotografovi – výhercovi fotografickej súťaže menovku na oblečenie a nakoniec ho priviesť až k jeho miestu do salóna hotela, kde sa konala slávnostná ceremónia.

Podišla som k dievčine a predstavila som sa:

„Hello, my name is Julia and I'm from Slovakia. Europe.“

Ona mi s úsmevom odzdravila a po anglicky nás privítala v Pekingu. Vzápätí v plastovej škatulke vyhľadala pripravenú menovku s mojím menom a podišla k nám. Milá a usmiata hosteska sa snažila správať presne tak, ako jej organizátori podujatia prikázali, no nastal zádrh. Namiesto toho, aby mi menovku pripla na oblečenie, pristúpila k môjmu manželovi a snažila sa menovku s mojím menom pripnúť Martinovi na sako. Ako vždy ani teraz sa Martin nedal vyviesť z rovnováhy. Pokojne si menovku odopol a snažil sa slečne vysvetliť, že menovka patrí panej stojacej vedľa neho – čiže mne. Slečna sa opäť milo usmiala, prikývla hlavou, že rozumie, a opäť k nemu pristúpila. Zobrala mu menovku z ruky a opäť sa mu ju snažila pripnúť na sako.

V strese z toho, že meškáme, a z nepochopenia s hosteskou som nevedela, či sa mám hnevať alebo smiať. Jazyková bariéra bola nepreniknuteľná a dohoda vesmírne vzdialená. Dievčinka nerozumela, čo sa jej Martin snažil vysvetliť, a s úslužným výrazom sa nám klaňala. Keď sa situácia s menovkou opakovala už tretíkrát, demonštratívne som pristúpila k hosteske, zobrala som jej menovku z ruky a pripla som si ju na blúzku.

„Pod!“ prikázala som jediným slovom Martinovi a rýchlym krokom som vykročila smerom k salónu. Slečna sa následne rozbehla za nami, aby nás uviedla na naše miesta. Myslím, že až vtedy si konečne uvedomila, že fotografkou je v tomto prípade žena. V čínskej spoločnosti je zaužívaný stereotyp, že muž je fotograf a žena mu robí sprievod. Na našom prípade sa presvedčila, že to môže byť aj naopak.

Moje miesto bolo hneď v prvom rade miestnosti, takže sme museli prejsť celým salónom. Skoro mi oči vypadli z jamôk, keď som si opäť prečítala svoje meno – tentoraz napísané na tabuľke, pripevnenej na zadnej strane stoličky. Pripadala som si ako hollywoodsky režisér pri natáčaní filmu. Mala som svoju osobnú stoličku s menom napísaným v latinke, dokonca som mala k dispozícii aj vlastnú hostesku. Priznávam, že tabuľka s menom bol od organizátorov super nápad. Zahraničné mená sa miestnym obyvateľom ťažko čítajú a, samozrejme, aj vyslovujú. Nečudujem sa. Aj nám by sa ťažko čítali čínske mená, a keby boli nebodaj napísané po čínsky, neprečítali by sme ich vôbec. Týmto jednoduchým spôsobom označenia stoličiek mali usporiadatelia zabezpečené, že všetci budeme sedieť presne na tých miestach, ako si prajú.

Keď sme boli malí školáci, vravievalo sa, že v roku dvetisíc „zahynie svet“. Bola som vnímavé dieťa, ktoré sa v škole dobre učilo, a tak som si vyrátala, že v tom čase už budem mať po tridsiatke. „Pretože už teda budem *stará*, pokojne môžem zomrieť,“ povzbudila som samu seba a spokojne išla domov zo školy s tým, že mladosť a pekné roky budem mať pri konci sveta už za sebou.

Je rok dvetisíc a stále žijem. Koniec sveta sa nekonal a ja sedím v obrovskej banketovej sále hotela Beijing Landmark Towers – na jednom z najlepších miest v miestnosti, a nervózne očakávam otvorenie slávnostnej ceremónie spojenej s odovzdávaním fotografických cien. Vedľa mňa sa usadili miestni fotografi – Číňania, víťazi jednotlivých súťažných tém. Z fotografických tašiek a batohov vyberajú svoje fotoaparáty s príslušenstvom, aby nimi zachytili práve sa odohrávajúcu neopakovateľnú atmosféru. Nestačím sa čudovať, čo všetko z tých batožín vyťahujú. Polovicu prístrojov nepoznám, a ak mám pravdu povedať, vôbec netuším, na čo sa používajú. Tvárim sa, že je všetko super, a usmievam sa na všetkých naokolo, aby si ani náhodou nevšimli, že mám trému.

K stolíkom, za ktorými sedíme v radoch za sebou, pristupujú mladé čínske krásy a ponúkajú nám jazmínový čaj. Tento nápoj svojou nezameniteľnou vôňou uvoľňuje napätú atmosféru v miestnosti, ale na mňa zaberá len veľmi pomaly. Neviem vôbec odhadnúť, koľko sa tu nachádza ľudí. Pravdepodobne ich budú stovky. Zvláštne je, že ani ja sa neviem vynadávať na všetky tie krásne dievčatá v uniformách a snažím

sa zároveň upokojiť. K víťazom fotografickej súťaže, ale aj k miestnym hodnotárom sa hostesky vrátia vždy, keď čaj už dopili. Dievčatá sú k nám veľmi milé. Podídu k stolčeku, na ktorom je položený čajový hrnček s pokrievkou, a usmiejú sa. Zdvihnú pokrievku, dolejú čaj a s naučeným úklonom sa vrátia na svoje miesto. Zo slušnosti a z nervozity si upijem z čaju. Porcelánový hrnček držím v jednej ruke a pokrievku v druhej, lebo neviem, čo s ňou – kam ju mám odložiť. Nechcem urobiť kultúrne faux pas, a tak hneď ako si odpijem, pokrievku rýchlo kladiem na svoje miesto – na hrnček. Moja osobná hosteska si to, samozrejme, všimne a opäť mi čaj doleje. Vtedy si uvedomím, že s pitím čaju musím prestať, lebo o chvíľu budem riešiť ďalší problém – s hľadaním toaliet.

Som taká strémovaná, že by sa mi ani krvi nedorezal. Bežne sa nestáva, aby si mladá žena, ktorá neštudovala fotografiu, išla prevziať fotografické ocenenie do Číny. A nielen jedno. Mňa tu čakali hneď dve ceny. Snažím sa utriediť si rozlietané myšlienky, keď zrazu ku mne podíde môj manžel. Je tu síce tiež váženým hosťom, ale ako som už spomínala, len ako môj sprievod. Z tohto dôvodu mu vznikla povinnosť sedieť niekde v strede sály, pri zahraničných návštevníkoch. Bola som rada, že je tu Martin so mnou. Sama by som sa do Číny neodvážila cestovať. Je odo mňa starší síce len o päť rokov, ale precestoval už kus sveta. Cestovanie má v krvi – je pre neho drogou aj láskou zároveň. Zato fotenie je pre neho španielskou dedinou.

„Nevieš, čo je tomu tvojmu foťáku? Prestal fungovať,“ zahlásil, keď sa ku mne napriek zákazu usporiadateľov predral. Od zlosti mi stúpol adrenalín.

„Akože prestal fungovať? Veď mu nič nebolo, keď som ti ho dávala do rúk,“ vravím podráždene.

Na slávnostnú ceremóniu som zobrala len jeden fotoaparát s tým, aby ma ním odfoťil, keď budem preberať ocenenia. Ešte v hotelovej izbe som mu nastavila prístroj na automat a vysvetlila, kde má stlačiť spúšť. Nič zložité. Nechápem, že inteligentný človek, ktorý ovláda sedem svetových jazykov, nevie, ako zaobchádzať s fotoaparátom.

„Daj to sem,“ povedala som prísne. Urýchlene som chytila fotoaparát, všetko postláčala, vyskúšala a ten akoby zázrakom začal fungovať ešte pred začatím ceremónie. Vrátila som mu ho do rúk s prísnyim výrazom.

„Neopováz sa ho zase pokaziť a neodfotiť ma!“

Pochopil. S figliarskym úsmevom a bez komentára odišiel na miesto, ktoré bolo určené pre sprevádzajúce osoby, čiže na opačnú stranu miestnosti.

Filozofia súťaže bola naozaj seriózna. Jej úlohou bolo prizvať ľudí, ktorí majú zmysel zodpovedne, autenticky a živo zachytávať objektívom fotoaparátu vývoj a zmeny ľudových zvykov a kultúr rôznych národov a národností. Ľudí, ktorí vedia cez hľadáček fotoaparátu skúmať, zachraňovať, uchovávať a študovať tieto kultúry a fenomény, ktoré pomaly miznú, aby sa zachoval duch humanizmu, rešpektovala ľudská civilizácia, prezentovalo porozumenie medzi rôznymi kultúrami, prispievalo k prosperite a vývoju svetových ľudových kultúr, čo by pomohlo k svetovému mieru... Posledné slová tejto dlhej vety mi naznačili, prečo sa v sále pri odovzdávaní cien najlepším fotografom pohybovalo tak veľa čínskych missiek. Vyzdvihnúť svetový mier je v príhovoroch na súťažiach o kráľovnú krásy prvoradé – bez rozdielu kontinentu a akéhokoľvek štátneho zriadenia. Svet je taký, aký je, a kde sú krásne a cieľavedomé dievčatá, nechýbajú ani zámožní a významní muži. Potvrďilo sa to aj na tejto akcii, no ja som si zámožných Číňanov nestačila kvôli krátkosti času vôbec všimnúť. „Moja“ hosteska sa mi vzorne venovala pred nasledujúcou ceremóniou aj počas nej. Dolievala jazmínový čaj a ja som sa vôbec nemusela obávať, že by som neporozumela moderátorom, keď ma vyzvú, aby som vyšla na pódium. Dievčina mi výrazom tváre, ale aj rukou nenápadne naznačila, že už som na rade a mám sa pripraviť na výstup pred publikum.

Trapasy a kultúrne rozdiely

Na cestách svetom mávam pravidelne problémy so žalúdkom. Už v detstve som spozorovala, že nemôžem v autobusoch čítať. Neskôr to bolo už len predné sedadlo auta, na ktorom som sa cítila komfortne. Pachy v obchodoch mi dodnes zabraňujú nakupovať v uzavretých potravinách a davy ľudí mi naháňajú hrôzu. Raz som v Kambodži zjedla výbornú zeleninovú polievku, v ktorej boli domáce huby a ešte veľa všetkého možného. Aj táto na prvý pohľad neproblémová potrava skrývajúca sa v polievke mi zostala vrytá v pamäti. Jeden hríbik bol

biely a vyzeral ako maličké vajíčko. Možno práve on bol príčinou, že ma neskoro v noci zobudili neutíchajúce žalúdočné kŕče, až som nado-
budla pocit, že nastala moja posledná chvíľa. Záchodovej mise som sa
klaňala skoro celú noc. V sprievode prislúchajúcich nevábnych a veľ-
mi hlasitých zvukov putoval celý obsah môjho žalúdka do toalety.

Martin spal. Môj problém vôbec nezaregistroval a ja som ho nechcela
uberať o spánok. Vždy výborne spí, nezobudilo by ho asi ani bombard-
ovanie. Najlepšie si spánok vychutnáva v lietadlách. Sadne si, piloti
naštartujú motory a v tej chvíli môj partner už spí spánkom spravod-
livých. Alebo hluchých? Zobudiť sa až po pristátí, pričom na dĺžke letu
nezáleží. Niekedy to môže byť aj plných dvanásť hodín, ktoré počas
letu prespí. Rozmýšľala som, že mu k niektorému sviatku kúpim vy-
radené sedadlo z lietadla a pustím do slúchadiel zvuk leteckých mo-
torov. Určite by bol najšťastnejší a najodpočinutejší človek na svete.
Martinov neprekonateľne dobrý spánok fungoval aj v tú noc, v spo-
mínanom kambodžskom hlavnom meste Phnom Penh. Ráno vstal
čerstvý ako rybička a čudoval sa, prečo som „taká strhaná“. Huby od-
vtedy v cudzích krajinách nekonzumujem. Túto príhodu spomínam,
lebo niečo podobné sa mi stalo aj cestou sem.

Do Číny sme leteli z Viedne cez Zürich do Singapuru a ďalej do Pe-
kingu. Na poslednom úseku cesty lietadlom mi prišlo zle od žalúdka.
Stewardi mi priniesli všetky možné lieky, ktoré v lekárnike našli. Všet-
ci z posádky boli ku mne naozaj veľmi milí a snažili sa mi pomôcť. Aj
pani v strednom veku pochádzajúca z Číny, ktorá sedela hneď vedľa
mňa, so mnou súcitila. Jej prítomnosť a správanie bolo takou malou
predzvestou toho, čo ma neskôr v Číne čakalo. Počas celého pobytu
v tejto úžasnej a obrovskej krajine, ktorú som si, mimochodom, veľmi
obľúbila, som si nezvykla na miestny zvyk – po jedle si poriadne nah-
las odgrgnúť. Táto milá čínska dáma, oblečená v slušivom béžovom
kostýme, si sadla vedľa mňa, pekne sa na mňa usmiala a vzápätí hlasi-
to odgrgla.

„Nuž, asi jej chutilo, alebo len zjedla storočné vajce,“ poznamenal
Martin, keď som na neho v nemom údive vytreštila oči.

„Čo je storočné vajce?“ spýtala som sa znechutená.

„Je to tradičná čínska delikatesa. Môžeš to neskôr vyskúšať, ak sa s tvojím žalúdkom na to cítiš. Vajcia sa obalia a na niekoľko týždňov uložia v zmesi soli, hliny, vápna, popola a ryžových šupiek. V takomto stave získajú silný zápach a zvláštnu farbu. Žltok storočného vajca je potom jasne zelený a smrdí ako čpavok. Zato bielok sa zafarbí na hrdzavo a trasie sa ako želé,“ vysvetľuje Martin a usmieva sa.

Pri predstave, ako jem túto lahôdku, sa mi zdvihne žalúdok ešte viac, až sa spotím. Zato Martin sa stále usmieva a podľa môjho názoru ho teší, že má odo mňa chvíľu pokoj. Ešte raz na mňa pozrie predtým, než sa mu na celý let zavrú oči a pospí si:

„Na podobné návyky Číňanov si jednoducho musíš zvyknúť.“

Priam zničená z predstavy toho, čo mám od cesty očakávať, som si otvorila časopis a snažila som sa zabudnúť na začiatok našej cesty do tejto veľkej a pre mňa nepoznanej ázijskej krajiny.

S trapasmi, alebo nazvem to kultúrnymi rozdielmi, som sa v Číne stretla veľakrát. Napríklad hneď po prilete na letisko. Transfer z lietadla do letiskovej budovy, ktorá ako som sa neskôr presvedčila, bola moderná, hygienicky čistá a vyumývaná, bol zabezpečený letiskovými autobusmi. Stáli sme rukami „zavesení“ na držiakoch autobusu, aby sme pri pohybe nespadli, keď ma Martin upozornil:

„Pozri, čo je tu napísané!“ Začal sa smiať.

Oficiálny nápis v interiéri letiskového autobusu hlásal v čínštine a angličtine: „Prosím, nepľujte na dlážku autobusu.“ A toto bolo moje prvé stretnutie s veľkým a historickým národom na ich pôde.

Stretnutie s taoistickým duchovnom

Každý, kto navštívil obrovský Peking, si vie predstaviť, ako veľmi sme sa nachodili a navypytovali, kým sme našli chrám Beijing Dongyue Temple. Práve v ňom sa nachádzali víťazné fotografie z fotografickej súťaže. Kto by si nechcel pozrieť svoje fotografie vystavené v historickom chráme v zahraničí? Samotný palác bol dokonalým príkladom veľkoleposti a majestátnosti. Hoci je tu dnes umiestnené pekinské folklórne múzeum, z nápisov sme sa dozvedeli, že chrám zo začiatku 14. storočia bol pôvodne zasvätený bohu Východného štítu. „Východný vrchol“ je kozmologické meno hory Tai, ktorá je najvýchodnejšou

a najposvätejšou z piatich posvätných hôr Číny. Popravde, ja som sa tu cítila trochu nesvoja. Akoby som tu už niekedy bola.

Najprv sme prechádzali okolo centrálného nádvorja, kde stáli malé miestnosti chrámu. V každej z nich boli umiestnené trocha gýčové sadrové sochy. Boli natreté veľmi živými farbami, až pôsobili desivo.

„Podľa mojich informácií znázorňujú sochy jedno zo *sedemdesiatich šiestich krídel* taoistického panteónu,“ informuje ma Martin.

Prezerám si toto zvláštne umenie, no vôbec nechápem, o čo tu ide a čo asi tieto strašidlá predstavujú. Sochy, ktoré tu stoja vedľa seba, by som umením určite nenazvala. Červený démon ťahá ďalšej soche – mužovi – jednou rukou jazyk, pričom v druhej drží nôž, pripravený mu ten jazyk odrezať. Ďalšia socha zobrazuje človeka s prerezaným bruchom, pričom mu črevá visia až ku kolenám. Nachádza sa tu veľa démonov s postavou človeka, no s hlavou ryby, žaby, kozy, svine, čínskeho dračka, dokonca slimáka aj s tykadlami a bojovníkov, ktorí mi pripomínajú postavy zo slávnych sci-fi filmov a vesmírnych vojen.

„*Tao* znamená cesta, ktorá vedie k harmónii medzi ľuďmi a vesmírom. Tak čo má toto znamenať?“ pýtam sa Martina.

Neodpovedá. Číta tabuľky v angličtine. Dozvedáme sa z nich, že v taoizme neexistuje žiadny posmrtný život v nebeskom kráľovstve ani reinkarnácia. Centrom pozornosti taoistov je život tu a teraz, život v tomto svete. Ale pozor – majú démonov, ktorých zobrazujú sochy. Do taoistického démona nazývaného *kuej* sa môžu prevteliť duchovia ľudí, ktorí zomreli násilnou smrťou alebo boli pochovaní bez pohrebných obradov. *Kuejov* je nutné podľa informácií na tabuľkách zmieriť si komplikovanými rituálmi, inak budú narušovať rovnováhu sveta chorobami a nešťastím. Démoni, ktorí sú zobrazení v chráme a ktorých sme tu nečakane objavili, zobrazujú dokonca rôzne oddelenia a fázy pekla. Tieto podivné zobrazenia *kuejov* majú nám živým pripomenúť, aby sme nerobili zlé veci. Stačilo len porozumieť zobrazenej grafike a zrazu bolo pre mňa naozaj veľmi zaujímavé pozrieť si taoistické podsvetie.

V čase, keď sme do chrámu s Martinom zavítali, nebol tu práve žiaden návštevník. Aspoň sme nikoho nestretli. Malo to výhodu, že sme si mohli nerušene prezrieť zaujímavosti svätyne, ale zároveň som začínela mať trocha strach z ticha a nevyspytateľných démonov. Rýchlo som teda odkráčala od tohto strašidelného údolia, keď som za budovou

zazrela čosi biele. Priťahovalo ma to ako magnet, a tak som podošla bližšie. Ako sa ukázalo, aj to boli sochy, ale úplne iné než predošlé. Tieto boli viditeľne staré, poškodené časom a fyzicky obité nešetrným manipulovaním. Zarážajúce na nich bolo, že sa vôbec nepodobali sochám, ktoré som doteraz videla. Tieto ľudské postavy nemali oblečenie nafarbené pestrými farbami, ale boli natreté len bielou farbou. Pôsobili, akoby mali na sebe oblečenú bielu nočnú košeľu, z ktorej im vytŕčali len malé holé nožičky natreté pomarančovou farbou. Vtedy mi to došlo. Veď sú to anjeli! Ale čo robia anjeli len kúsok od démonov? A práve tu? Čo mi toto všetko pripomína?

Až som strýpla, keď som si spomenula, odkiaľ tento výjav poznám. Asi sedem veselých anjelov sedí na drevenej lavici. Nie je to ani tak lavica, ako skôr hojdačka zavesená nevedno kde – v hmle. Medzi anjelmi sedím aj ja. Som jedným z týchto anjelov a výborne sa bavím s ostatnými.

„No, choď už – na čo čakáš?“ nabáda ma jeden anjel z partie.

„Nikam nejdem,“ odpovedám.

„Veď ty pôjdeš,“ žartovne vraví ďalší anjel a hojdá pritom holými nohami vo vzduchu.

„Vravím vám, že nikam nejdem. Mne je tu dobre,“ nevzdávam to a usmievam sa. Chvíľa ticha a zrazu tma, zima a počujem vlastný plač – no s hlasom dieťaťa.

Presne toto sa mi v spomienkach vynorilo pri pohľade na zapadnutých anjelov za chrámom Beijing Dongyue Temple. Bola to veľmi živá spomienka na regresnú terapiu, ktorú som svojho času absolvovala. Práve táto veselá príhoda z prenatálneho obdobia bola jednou z mnohých, ktoré ma mentálne prenášali do minulých životov. Pri regresoch sa obyčajne plače, ale ja som sa v tej chvíli smiala. S anjelmi som sa cítila veľmi dobre. Nechcela som sa narodiť, no zrazu to prišlo. Bola som na svete – nahá v chladnom prostredí pôrodnice. Skutočnosť, že som si práve na tomto mieste spomenula na regresné sedenie, ma mierne vystrašila. Nepovedala som Martinovi o mojej spomienke, ani o tom, že celá táto démonická atmosféra chrámu na mňa pôsobí desivo. Snažila som sa zahnať čudné myšlienky a sústredila som sa už len na prítomnosť.

V prítomí historickej budovy sme si s Martinom prezerali vystavené fotografie a čítali tabuľky pod nimi. Fotografie boli naozaj skvelé. Bol na nich zobrazený život ľudí v rôznych kútoch sveta. Bolo až zarážajúce, ako sú si ľudia z rôznych kontinentov sveta podobní a zároveň rozdielni, napriek tomu však vždy jedineční.

„Toto sú krásne fotografie. Poď sa pozrieť,“ volal ma Martin, celý uveličený.

Vopred som sa usmiala, lebo som vedela, že objavil moje dielo. Pozerala som sa na moje vlastné zábery a v tej chvíli som bola na seba naozaj pyšná. Moje fotografie vôbec nezaostávali za ostatnými. Chvíľu som tam stála a pozorovala, ako ich miestni odborníci pekne nainštalovali a nasvietili. Bola som spokojná a na krátku chvíľu zaujatá len svojou prácou. Na fotografiách boli zobrazení svätí muži – potulní askéti, takzvaní *sadhuovia* z Nepálu. Ak sa niekto chce stať *sadhuom*, musí sa zúčastniť vlastného symbolického pohrebu, keď prestane úradne existovať. Celý jeho ďalší život je potom už len o odriekaní, pôste, meditácii v rôznych polohách a cvičení jogy. O kúsok ďalej visel ďalší súbor mojich fotografií. Osvetlenie aj priestor vystihovali ich tému, ktorou bol pohreb v Pashupatinath – tiež z Nepálu. Pri fotení hinduistických pohrebov som sa nezdržala dlho (samotný akt trvá 8 – 12 hodín), no snažila som sa fotoaparátom zachytiť absurditu miesta. Pre Európanku s určitými hygienickými návykmi bolo nepochopiteľné, že v tej istej rieke, hneď vedľa sypania popola zo zomrelého, sa kúpu deti, umývajú sa pútnici, perie sa bielizeň a dokonca len kúsok ďalej od miesta spolnenia sa čerpá z rieky Bagmati voda na bežnú konzumáciu.

Všetky fotografie boli zaujímavé tak obrazom, ako aj obsahom. Zvlášť ne bolo, že keď som ich fotila, necítila som žiadny strach zo smrti. Akoby ma fotoaparát ochraňoval pred negatívnymi pocitmi a fotenie som si užívala s takým pocitom bezpečia, akoby som scénu odohrávajúcu sa tu a teraz pozerala len v televízii. Keď som sa sprievodcu v Nepále vtedy spýtala, či sa dá aj on spolopniť na tomto posvätnom mieste, odpovedal:

„Určite sa dám spolopniť. Možno nie práve tu, ale na inom mieste. Prečo sa pýtaš?“

„Neviem. Je tu plno špiny a všetci naokolo sa pozerajú, ako ich blízky človek horí a stráca sa pred očami,“ vravela som.

„A vaše európske pochovávanie je lepšie?“ spýtal sa na moje prekvapenie a pokračoval: „Tu sviati slniečko a si voľný. Len v rúchu. Vás ztvorila do drevenej truhly a umiestnia do tmavého hrobu pod zem. To je lepšie?“ zakončil otázkou.

Ešte raz som v rýchlosti prebehla pohľadom po fotografiách a spokojná s dobre vykonanou prácou som si začala prezerať práce mojich kolegov fotografov. V tejto duševnej eufórii som zotrvala dosť dlho.

Pri východe z miestnosti, priamo pri dverách, som zaregistrovala miestnu ženu. Číňanka, pravdepodobne pracovníčka paláca, tu stála v družnom rozhovore s troma mužmi – Európanmi.

„Zapíšte sa, prosím, do knihy návštev,“ oslovila nás, keď sme prechádzali popri nich. Poslúchli sme. Bolo zrejmé, že táto žena chce nadviazať rozhovor, a tak sa aj stalo. Po anglicky pokračovala:

„Škoda, že ste sem neprišli včera večer. Konala sa tu vernisáž. Mohli ste sa stretnúť s autormi týchto nádherných fotografií.“

Chvíľu sa odmlčala a vzápätí dodala:

„Ale aj tak máte šťastie, títo páni sú jedni z autorov. Je to pre vás veľká česť stretnúť sa s nimi. Sú z Francúzska,“ povedala a pyšne pozrela na mužov stojacich vedľa nej. Oni sa nebadane usmiali, kývli na pozdrav, ale nezapojili sa do rozhovoru. Trápne ticho prerušil až Martinov hlas:

„Aj oni majú veľké šťastie. Táto pani,“ ukázal na mňa, „tu má tiež vystavené svoje fotografie. Dokonca dve série. Je zo Slovenska.“

Číňanka si nebola istá, či dobre rozumela (zase ten predsudok, že fotia muži), ale Francúzov viditeľne potešilo, že stretli kolegyňu, a naozaj úctivo mi zagratulovali:

„Super. Tak to sa večer stretne na odovzdávaní cien,“ spomenuli.

„Asi áno. Chystáme sa tam,“ odpovedala som.

„Tak sa uvidíme. Užite si to tu,“ usmiali sa a pokračovali v prezieraní fotografií.

Hrdo som odchádzala z tohto nádherného kultúrneho a mystického stánku. Nie kvôli Francúzom, no ani preto, že ma partner pochválil. Moja spokojnosť pramenila z toho, že práve v tejto obrovskej krajine, v ktorej je počtom obyvateľov každé menšie mesto väčšie ako celé Slovensko, vystavovali moje práce. Vzácná chvíľka mi však nevydržala dlho. Hneď v ten večer, keď sa konala samotná ceremónia odovzdávania cien, som sa pre zmenu cítila ako posledný vystrašený mravček.

Slávnostná ceremónia

V hoteli Landmark, v banketovej sále s obrovským krištáľovým lustrom v strede stropu, som na trému musela rýchlo zabudnúť. Nebol na ňu čas, ale priznám sa, že aj tak som mala stiahnutý žalúdok. Musela som pozorne sledovať, čo sa okolo mňa deje. Všetci výhercovia si medzi sebou vymieňali katalógy z fotosúťaže, navzájom si ich podpisovali a fotili sa. Keď pochopili, že som ich kolegyňa, zapojili aj mňa do výmennej a podpisovej akcie katalógov, ktoré nás čakali pripravené na stolíčkách. Bolo to milé. Zrazu som bola jednou z nich. Pretože som patrila len k trom oceneným ženám – fotografkám a ešte som aj z Európy, musela som sa usmievať na všetky svetové strany. Stala som sa najviac fotografovaným objektom v sále.

V duchu som si hovorila: Už nikdy nebudem závidieť misskám na súťažiach krásy, že sú neustále fotografované a obdivované. Mne táto skúsenosť stačila na celý život. Číňania ma doslova obliehali, pretože chceli mať záber do miestnych novín a časopisov aj s európskou ženou – dokonca blondínou. Pre nich som tu bola úplne najväčší exot a od neustáleho usmievania sa do objektívov ma časom začínali bolieť kútky úst.

Keď konečne ustal prvý ošiaľ z fotenia a predstavovania sa, riaditeľ UNESCO pre Čínu, Kóreu a Japonsko predniesol uvítaciu reč. Tlmočníci mali plné ruky práce, lebo medzi hosťami boli veľvyslanci a konzuli z Grécka, Francúzska, Španielska, Litvy, ale napríklad aj z Bangladéša a Filipín, a bolo treba udržať požadovanú medzinárodnú úroveň. Následne vyzvali Francúza Franca Breccina, aby vystúpil na pódium. Ako zástupca všetkých vystavovaných a ocenených fotografov mal tú česť poďakovať organizátorom za výbornú prácu a organizáciu podujatia. Vtedy som zbystrila pozornosť. Bol to jeden z mužov, ktorého sme s Martinom stretli v chráme Beijing Dongyue Temple. Pretože stál na pódium len niekoľko metrov odo mňa, nemohol si ma nevšimnúť a nenápadne na mňa žmurkol. Bolo to milé. Stretnutie so známou tvárou mi dodalo odvalu a upokojila som sa. Po jeho nie veľmi krátkom, hoci výborne premyslenom príhovore boli na obrovskú bielu plochu premietané fotografie podľa kategórií a jednotlivých autorov tak, že vždy po ich prezentácii nasledovalo odovzdávanie cien. Moja osobná hosteska mi naznačila, že o chvíľu vyrážam na pódium. Ako to už na

takýchto akciách býva, odovzdávania cien sa chopili osobnosti svetovej fotografie, pričom im pri tom asistovala aktuálna Miss Čína – výherkyňa posledného ročníka súťaže. Bola ňou asi najvyššia Číňanka, akú som kedy videla.

A je to tu! Začula som svoje, trochu skomolené, meno. Nesmelo, ale vrtko vychádzam po siedmich schodoch na obrovské pódium. Nepozerám doprava ani doľava – bojím sa, aby som sa nepotkla a nespôsobila medzinárodný trapas. Obyčajne som s hanbou jedna ruka, ale tu nie. Som hore. Stojím na obrovskom pódii, hoci dosť dlho sama – len s moderátorom. Neviem, čo hovorí, lebo po čínsky nerozumiem ani slovo. Ožiarená reflektorom len stojím a pozerám raz do plnej sály ľudí a vzápätí na moderátora. Moji dvaja čínski kolegovia – výhercovia v konkrétnej kategórii prichádzajú po výzve moderátora ku mne na pódium a postaví sa jeden po mojej pravici a druhý z ľavej strany. Zostali sme tam stáť okrem moderátora teraz traja – dvaja Číňania a ja. Pristúpili k nám osobnosti fotografie a spolu s Miss Čína nám odovzdali diplomy a červené (ako inak) obálky s finančnou poukážkou z výhry.

Výhru sme si pozrieť nestihli. Ako morská vlna sa k pódii, na ktorom sme stáli, húfne nahrnuli zo všetkých strán ostatní fotografi, ktorí si nás chceli zvečniť svojimi fotoaparátmi. Každý z nich chcel vytvoriť do svojho denníka, týždenníka alebo mesačníka čo najlepší záber víťazov. A tak sme tam stáli a čakali, až fotenie skončí. Po niekoľkých minútach fotografovania som začula z davu fotiacich kolegov pod pódium čínsky pokrik smerom k mojim spoluvíťazom na pódii. Nerozumela som, čo kričali. Pochopila som až vtedy, keď muži stojaci vedľa mňa hrdo zdvihli vkusne zarámované diplomy, ktoré sme práve získali, nad hlavu. Ani ja som sa nedala zahanbiť. Nelenila som a v okamžiku som zopakovala ich úkon aj ja – zdvihla som svoj diplom vysoko ako oni. Moja reakcia vyvolala v hľadisku nečakaný šum a vzápätí obrovský potlesk a uvoľnenie atmosféry. Fotografi mali do časopisov výborný záber a publikum sa bavilo. Ak mám byť úprimná, hoci som sa opäť usmievala, pri schádzaní z pódia sa mi podlamovali nohy. Je naozaj nezaobudnuteľným zážitkom, keď vám za váš výkon tleska asi tisícka ľudí z celého sveta.

„Máš to za sebou,“ smial sa Martin, keď sa po ukončení celej slávnostnej ceremónie ku mne konečne predral.

Sedela som na svojej stoličke a nevládala som sa pohnúť.

„Podaj mi veci. Musíme zistiť, ktorý z pripravených autobusov pred hotelom je náš. Odtiaľto ideme priamo na slávnostný banket,“ povedal a dodal: „Už je načas, som hladný ako vlk.“

Nahlas som si vydýchla a nasledovala ho.

Do Pekingú prišlo kvôli odovzdávaniu cien a s tým spojenej výstave veľa fotografov zo všetkých kontinentov. Všetci sme mali rovnaké záujmy. Bavilo nás fotografovanie, a tak nie div, že práve na tejto akcii vzniklo veľa nových priateľstiev a budúcich medzinárodných spoluprác. Veľmi milou spoločníčkou bola napríklad Éva Ormoldová – fotožurnalistka z Budapešti, Gerard Maitner – Nemec žijúci v Paríži, Izraelčan Eddie Parrald, ktorý prišiel aj s manželkou poľského pôvodu a odniesol si cenu v kategórii *Náboženstvo*. V kategórii *Iné* si dve ceny prevzal „môj známy z chrámu“, Francúz Franco Brecchin za fotografie z Madagaskaru a Kamerunu. Ďalším milým človekom bol neprehliadnuteľný a „ukecaný“ Joseph Ronsen – Američan, ktorý prednášal na fakulte žurnalistiky Tbiliskej štátnej univerzity a vyhral s fotografiami rodea.

Kolónu piatich autobusov obsadených miestnymi funkcionármi a zahraničnými fotografmi sprevádzali policajné vozidlá. Týmto autobusmi sme sa presunuli na miesto spoločnej slávnostnej večere, kde sme vystúpili do daždivého večera. Organizátori banketu na nás galantne čakali s otvorenými dáždnikmi, aby sme nezmokli. Sprevádzali nás až do tradičnej čínskej reštaurácie, kde nás usadili okolo okrúhlych stolov. Tu sa začala odohrávať pravá čínska hostina. Nevieť, čo bolo horšie. Počúvať nekonečné príhovory, alebo jesť jedlo paličkami.

Aby sme sa lepšie spoznali, usporiadatelia a čínski fotografi si sadli k cudzincom a snažili sa nadviazať kontakt. Bolo to dosť ťažké, lebo sme nevedeli po čínsky a oni zas neovládali žiadny iný jazyk okrem mandarínskej čínštiny. Naši čínski spolustolovníci sa o nás aj napriek jazykovej bariére veľmi vzorne starali. Ukázali nám, ktoré jedlo sa s čím kombinuje a čo radšej nemáme konzumovať vôbec. Po mojej pravej ruke sedel čínsky fotograf, ktorý mi ako vzácnemu hosťovi

– žene z Európy – zo slušnosti naložil do misky ryžu, na ktorú položil pečené sršne aj s larvami. No nedaj si, keď všetci čakajú tvoju reakciu na ich obľúbené jedlo! Premohla som sa. Pečené sršne mi chrumkali v ústach a musím uznať, že boli celkom chutné. Ako teplé čipsy. Keď môj úslužný sused pri stole spozoroval, ako mi chutí, pridal mi ďalšiu porciu. Mimikou som sa mu snažila ukázať, že ďakujem, ale neprosím si, lebo mám v pláne vyskúšať aj ďalšie miestne delikatesy. On sa na mňa len usmial a vďačne mi opäť doložil do misky zopár pekne vypečených sršňov. Servírované pokrmy sme si začali vychutnávať až s ďalším zaujímavým predjedlom podávaným na bankete, ktorým boli pre zmenu pečené kobyľky so zemiakovými čipsami. Z hlavných jedál ma oslovili mäsové ihly zapichnuté v horiacom ananáse, ktorý sme rýchlo zahasili, aby vďaka našej nešikovnosti nevznikol požiar. Z dezertov sa na mňa najviac usmievali ryžové valčeky v mede, ale aj sladké koliesko v sezame. Na záver prišiel „kotel“ polievky so špagetami, ktorý už úplne vážne odmietam konzumovať.

Po nekonečných prípitkoch čínskych kolegov priesvitným alkoholom sa nám všetkým pomaly začínajú plieť jazyky podobne ako ľuďom pri stavbe Babylonskej veže. Prípitok sa v Číne zo zásady neodmieta. Podľa množstva vypitej pálenky sa mení aj nálada v spoločnosti a, samozrejme, aj zrozumiteľnosť reči. Alternatíva pre prípitok „na zdravie“ je čínske *gan bei* (kampei), s významom „do dna“. Pre Čínu je naozaj výstižný a presný, a pretože je karaoke najobľúbenejšia zábavka Ázijčanov, nemôže chýbať ani tu. Čínski fotografi spievajú o dušu jeden po druhom medzinárodné hity, pričom občas zoberú mikrofón spievajúcemu kolegovi ešte pred skončením jeho výstupu a ukončením piesne. Okrem fotografov sa mikrofónu prekvapujúco chopila aj miestna servírka. Všetci prítomní Číňania sa tešia na pieseň, ktorú bude spievať. A, áno! Trafila som jej názov. Odkedy bol v roku 1997 uvedený do kín americký katastroficko-romantický megatrák o potopení lode *Titanic*, pieseň *My Heart Will Go On* od Celine Dion sa hrá na každom možnom podujatí a rozhlasové stanice ju púšťajú snáď nepretržite. V celej Ázii je táto pieseň z *Titanicu* neskutočne populárna. Pretože je tento song aj plný emócií, podgurážení Číňania sa k spevu miestnej speváčky pridávajú a ani jedno oko nezostáva suché. Nemohli sme sa im čudovať. Táto pieseň si nezískala len srdcia ľudí z Ázie. Priazeň

odbornej poroty jej dopriala jedného z jedenástich Oscarov, ktoré film *Titanic* celkovo získal.

Spievajúcu servírku odchádzajúcu z pódia so slzami v očiach vystriedala fotografka z Francúzska, za čo si vyslúžila veľký potlesk. Nikomu nevadilo, že spievala falošne – išlo predsa o snahu a priateľský akt k čínskemu ľudu. Zábava so spevom nemala konca, a tak sme sa s Martinom snažili potichu vytratiť z miestnosti. Stalo sa tak hneď po tom, keď najúspešnejšiemu spevákovi vyliali jeho spolustolovníci naschvál, priamo na hlavu, pohár piva. Ale to už bolo naozaj až po niekoľkom kole pitia alkoholu a zábavy v plnom prúde. V tejto chvíli miestni fotografi už nesedeli, ale chodili od stola k stolu s fľašami, štrngali si a pripíjali s neustálym prípitkom: „*Gan bei!*“

Na chodbe ma ešte stihol odchytiť Američan Ronsen.

„Počkaj, *Džulia*,“ oslovil ma po anglicky. „Ako si to dokázala? Máš môj obdiv.“

Zvláštna otázka, pomyslela som si, asi má vypité.

„Čo viac som dokázala ako ty?“ pýtam sa ho.

„Ja som išiel na istotu. Poslal som do súťaže to najlepšie, čo som vyfotil. Išlo mi len o výhru, a preto som odoslal práve tieto fotky. Ale ty,“ odmlčal sa, „ty si pošleš tri série a s dvoma hneď vyhráš.“

Ostala som milo zarazená.

„Ďakujem, si milý. Teší ma, že sa ti páčia moje práce,“ odpovedala som úprimne dojatá a pohla som sa k východu z hotela.

„Počkajte predsa, neponáhľajte sa,“ zastavil nás ešte raz Joseph.

„Nepôjdete s Gerardom a so mnou zajtra večer na čínsku operu? Zoženiem lístky.“

Prekvapene sme sa s Martinom pozreli na seba.

„Čo povieš?“ opýtal sa ma Martin.

Súhlasila som.

„Môže to byť zaujímavé spostenie večera,“ povedala som a bolo dohodnuté.